

Elda eller koka?

Ska vi i uppvärmningssyfte elda upp vedråvara som kan utnyttjas för massa-produktion eller ska vi införa restriktioner som förhindrar detta? Denna fråga är åter uppe till debatt. Konkurrensen mellan skogsbolagen om vedråvaran är redan hård och någon ytterligare konkurrens från främst kommunala värmeverk, som kanske dessutom fått subventioner till fastbränsleeldade pannor, vill man inte veta av. Huvudargumentet från skogsindustrin är i grova drag följande:

Med 5 m³ massaved kan man producera 1 ton massa vilket ger ett exportvärde på ca 2 400 kr. I bästa fall kan alternativt 5 m³ massaved ersätta 0,9 tons eldningsolja som idag kostar ca 1 000 kr att importera. För varje m³ massaved som eldas upp förlorar landet således över 200 kr i extra exportintäkter. Enligt skogsindustrins uppfattning måste det då vara samhällsekonomiskt fel att tillåta eldning av vedråvara som kan utnyttjas i skogsindustrin.

Detta är emellertid en missuppfattning. Även om det har påpekats många gånger tidigare kan det återigen förtjänas påpekas att det är endast lönsamhet som avgör resursutnyttjandets samhällsekonomiska värde, ej produktionens exportvärde.

Den stora skillnaden mellan exportvärde och importbesparing utgör således inte något hållbart självständigt argument för en prioritering av vedråvaran till skogsindustrin med hänsyn till landets problem med bytesbalansen. Exportvärdet per m³ har ingen relevans för bedömningen av önskvärheten att öka produktionen inom skogsindustrin eller ens effekterna på bytesbalansen och är således irrelevant från resursfördelnings-synpunkt. Orsaken till detta är att nettoexportvärdet endast gäller produktionssidan av ekonomin medan inkomstutveckling och sparande är centrala för bytesbalansens utveckling.

Eftersom det totala sparandet i en ekonomi är lika med summan av investeringar och bytesbalansöverskott innebar ett

bytesbalansunderskott att sparandet i ekonomin är för litet. En förbättring av bytesbalansen är således alltid liktydig med ett ökat sparande. Bytesbalansens saldo är i första hand ett stabiliseringspolitiskt problem och finans-, penning- och framför allt - växelkurspolitiska medel är centrala för påverkan av detta. Sambandet mellan bytesbalans och resursfördelning är mera indirekt.

Låt oss studera konsekvenserna av två olika resursfördelningsprinciper dels lönsamhetsprincipen, dels exportvärdesprincipen:

1. Enligt lönsamhetsprincipen fördelas resurserna i ekonomin så att produktion och investeringar prioriteras efter lönsamhet. Resultatet blir då den snabbaste ökningen av inkomster och därmed stora möjligheter att spara.

2. Enligt exportvärdeprincipen fördelas resurserna i ekonomin så att största möjliga (netto)exportvärde erhålles, antingen absolut eller per m³ ved eller per kWh. I detta fall prioriteras mindre lönsamma projekt framför mera lönsamma vilket ger till resultat en långsammare inkomstutveckling och därmed sämre förutsättningar för ett ökat sparande. En ensidig satsning på produktion med stort exportinnehåll kan alltså paradoxalt nog leda till att effekterna på bytesbalansen blir helt motsatta de eftersträvade. Bytesbalansens saldo bestäms i ett komplicerat samband mellan alla de faktorer som påverkar nationalinkomstens nivå och förändringar. För att få ett önskvart bytesbalanssaldo ska vi använda våra resurser på ett så lönsamt sätt som möjligt samtidigt som vi ser till att priserna på våra exportprodukter är konkurrenskraftiga.

Eftersom det anläggningsskapital som finns i skogsindustrin och i eldningsanläggningar saknar alternativ användning (sunk costs) är det endast de rörliga kostnaderna i produktionen som avgör konkurrensförmågan i kampen om vedråvaran. Medan värmeverkens konkurrensförmåga bestäms av kostnaderna för

alternativa bränslen, i första hand olja, kol och elenergi och således är begränsad av prisutvecklingen på dessa energilag, visade Hultkrantz i *Ekonomisk Debatt* 1979: 8 att massindustrin har en hög betalningsförmåga med undantag för ett fåtal redan idag omoderna anläggningar. (Skivindustrins betalningsförmåga var däremot betydligt sämre.) En ökad konkurrens om vedråvaran går således i första hand ut över massindustrins lönsamhet och först på något längre sikt dess sysselsättning och produktionsförmåga. Fordelningen av vedråvaran är därför på kort sikt ett fördelningspolitiskt problem, som gäller möjligheterna för skogsindustrin att klara räntor och avskrivningar på sina investeringar. På något längre sikt är det också ett regionalt strukturomvandlings- och sysselsättningsproblem.

Konkurrensen om skogsråvaran mellan eldning och skogsindustrin är inte heller något begränsat till Sverige utan ett internationellt fenomen. Vedeldning-

en kommer då också att öka i andra länder och driva upp priserna på skogsråvara med högre världsmarknadspriser på massa och papper som resultat. Den svenska skogsindustrins internationella konkurrensförmåga kommer sannolikt inte att påverkas särskilt mycket om inte ett omfattande stöd till eldningsanläggningar för fasta bränslen ges i Sverige men inte i andra länder. Men även om (vilket naturligtvis kan diskuteras) ett sådant stöd, av energipolitiska skäl, anses önskvärt påverkar detta inte slutsatserna om fördelningen av vedråvaran.

En negativ vinst i ett företag innebär att de resurser som skapas är lägre än värdet av de resurser som åtgår för produktionen. Detta gäller alldeles oavsett exportvärdet per m³ ved. Det är endast genom att visa upp en tillräcklig betalningsförmåga för vedråvaran som skogsindustrin kan bevisa att dess användning är mera värdefull från samhällsekonomisk synvinkel än att elda upp veden.

Lennart Hjalmarsson